

Prof. dr hab. Jan Bielecki
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie
ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa

Warszawa, 8 grudnia 2024

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ
mgr Jędrzeja Machalskiego
pt. „Kształtowanie się tożsamości osobowej i religijnej oraz wartościowania u kleryków
na etapie propedeutycznym”,
napisanej pod kierunkiem o. prof. UAM dra hab. Jacka Borysa Soińskiego OFM oraz
promotora pomocniczego dr Anny Wieradzkiej-Pilarczyk
na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2024, ss. 208.

Recenzowana praca doktorska mgr Jędrzeja Machalskiego pt. „Kształtowanie się tożsamości osobowej i religijnej oraz wartościowania u kleryków na etapie propedeutycznym” liczy 208 stron. Struktura pracy składa się z części teoretycznej, metodologicznej i z analizy wyników.

W części teoretycznej mgr Jędrzej Machalski prezentuje solidne podstawy z zakresu teologii, psychologii rozwoju oraz pedagogiki chrześcijańskiej, co świadczy o szerokim zakresie literatury, z której Autor korzystał. Omawia klasyczne teorie tożsamości w ujęciu psychologicznym, kształtowania się tożsamości w okresie przejścia z adolescencji do dojrzałości. Rozważa również tożsamość religijną oraz tożsamość osoby powołanej do kapłaństwa. Nie pomija kryzysów na drodze powołania oraz psychologicznych uwarunkowań kandydatów do kapłaństwa.

W części metodologicznej Autor precyzyjnie opisuje zastosowane metody badawcze, narzędzia oraz grupę badawczą, którą stanowili klerycy. W kolejnej części Autor dokonuje analizy wyników badań dotyczących tożsamości osobowej i tożsamości religijnej oraz systemu wartości kandydatów do kapłaństwa. W tej części Autor rozprawy dokonuje oceny wpływu poszczególnych czynników, praktyk religijnych i osób w trakcie formacji na roku propedeutycznym.

1. Tytuł

Tytuł pracy sformułowany jest poprawny i bardzo aktualny. W ostatnich latach, szczególnie w ostatniej dekadzie szczególnie w kościele w Polsce mocno odczuwa się proces laicyzacji. Świeccy wierni zaniedbują praktyki religijne a nawet występują z kościoła katolickiego. Proces laicyzacji, który przewija się w kościele rzymsko-katolickim dotyka również samych księży. Coraz częściej młodzi kapłani rezygnują z posługi kapłańskiej i przechodzą do stanu laickiego. Z roku na rok zauważa się coraz mniejszą ilość kandydatów do kapłaństwa. Z tego powodu co raz częściej zdarza się, że kilka seminariów łączy się w procesie edukacji kapłańskiej z powodu małej liczby kandydatów. Taka sytuacja każe zastanowić się nad przyczynami takiego stanu rzeczy. Z całą pewnością trzeba stwierdzić, że jest wiele przyczyn społeczno-światopoglądowych oraz psychologicznych. Dlatego aby lepiej poznać kandydatów do kapłaństwa wprowadzono tzw. Rok propedeutyczny w czasie którego kandydaci wcześniej i lepiej mogą rozpoznać swoje powołanie. Rok propedeutyczny ma na celu głębsze zweryfikowanie swojej postawy wobec Boga i Kościoła. Temu celowi służą formatorzy oraz wykłady i warsztaty pozwalające kandydatowi lepiej ocenić swoją drogę życiową. Podjęty temat dysertacji doktorskiej mgr Jędrzeja Machalskiego pt. „Kształtowanie się tożsamości osobowej i religijnej oraz wartościowania u kleryków na etapie propedeutycznym” jest próbą odpowiedzi na pytanie tożsamości osobowej i religijnej kandydatów do kapłaństwa. Pod tym względem jest to praca pionierska, gdyż do tej pory nie było takich badań prowadzonych nad osobowością kandydatów do kapłaństwa. Sam tytuł rozprawy doktorskiej jest poprawnie sformułowany i zapowiada interesujące wyniki badań tej grupy osób do kapłaństwa. Tożsamość osobowa i religijna oraz system wartości są bardzo ważne w życiu społecznym każdego człowieka a w życiu kapłana szczególnie. Podjęty temat i problematyka badań jest nie tylko interesująca ale zarazem bardzo potrzebna tak dla dobra przyszłych kapłanów jak i dla dobra Kościoła. Treść pracy odpowiada tematowi określone w tytule.

2. Problem

Prezentowana praca podejmuje próbę poszukiwania odpowiedzi na pytania dotyczące wymiarów i statusów tożsamości w wymiarze osobowym i religijnym oraz wartościowania u osób, które odbywają formację podczas etapu propedeutycznego. Autor zakłada, że intensywny wpływ charakterystyczny dla tego etapu procesów formacyjnych znajdzie odzwierciedlenie w zmianach tożsamości oraz wartościowania.

3. Struktura

Rozprawa doktorska Jędrzeja Machalskiego w swojej strukturze ma charakter klasycznej dysertacji. Zawiera ona spis treści, wstęp, 6 rozdziałów, zakończenie, wykaz skrótów, bibliografię, spis rysunków, spis tabel, oraz aneks w postaci ankiety skonstruowanej na potrzeby badań.

W części teoretycznej Autor dokonuje analizy literatury dotyczącej problematyki tożsamości osobowej i religijnej oraz systemu wartości i rolę kryzysów psychologicznych i religijnych. W rozdziale pierwszym zostaje ukazany proces kształtowania tożsamości osobowej w ujęciu takich Autorów jak: Erika H. Eriksona, Jamesa E. Marcii, Alana S. Waterman oraz Koena Luyckx. W rozdziale drugim omówiona została tożsamość religijna i proces jej kształtowania. W rozdziale trzecim Autor przedstawia tożsamość osoby powołanej do kapłaństwa oraz rolę przeżywanych kryzysów psychologicznych i religijnych. Zagadnienie systemu wartości i uwarunkowań do kapłaństwa postaw i potrzeb omówione zostały w rozdziale czwartym.

W części empirycznej (w rozdziale piątym) Autor formułuje problem badawczy, hipotezy oraz metody i narzędzia badawcze. Zastosowano następujące narzędzia badawcze: Ankieta własna J. Machalskiego, Lista Wartości B.J. Soińskiego, Skala Rozwoju Statusów Tożsamości (DIDS/PL), Skala Tożsamości Religijnej (STR). Wyżej wymienione narzędzia badawcze są poprawne i dobrze dobrane. Ostatni (szósty) rozdział pracy doktorskiej poświęcony jest analizie wyników badań własnych kandydatów do kapłaństwa pod względem tożsamości osobowej i religijnej oraz występujących kryzysów w trakcie roku formacyjnego.

Gdy idzie o badaną grupę, Autorowi udało się ostatecznie przebadać 66 osób, które przeżyły cały rok propedeutyczny. Na początku było 94 kandydatów z których zostało ostatecznie tylko 66. Badania były przeprowadzone w ciągu jednego roku. Autor zdaje sobie sprawę, o czym sam pisze, że liczba przebadanych osób nie jest imponująca aby wyniki były całkiem wiarygodne. Nie mniej jednak podjęte badania wytyczają drogę do dalszych badań kandydatów do kapłaństwa pod względem tożsamości osobowej i religijnej oraz ich systemu wartości.

W części metodologicznej zostały omówione wyniki badań. W tej części Autor odpowiada na postawione hipotezy i pytania badawcze. W sumie Autor postawił 5 hipotez, które zostały zweryfikowane. Hipoteza 1 mówiąca, że kandydaci do kapłaństwa są osobami o dojrzałej osobowości pod względem religijnym. Wybór drogi powołania kapłańskiego jest wyborem świadomym wynikającym z wcześniej ukształtowanej osobowości religijnej. Hipoteza 2 zakładała, że w wyniku procesów formacyjnych tożsamość osobowa i religijna przechodzi przemianę w bardziej dojrzałą.

Wyniki badań częściowo potwierdzają tę hipotezę. Można powiedzieć, że osoby zgłaszające się do kapłaństwa są osobami w większości osobami dojrzałymi. Hipoteza 3 zakłada, że osoby wybierające drogę powołania kapłańskiego bardziej cenią sobie wartości moralne i religijne kosztem wartości humanistycznych i witalnych. Analiza wyników badań potwierdziła złożoną hipotezę. Analiza wyników badań kleryków roku propedeutycznego wskazuje, że na końcu tego etapu klerycy na bardzo podobnym poziomie cenią sobie wartości ostateczne natomiast pozostałe wartości cenią mniej niż na początku roku propedeutycznego. Hipoteza 4 odpowiada na pytanie czy w ciągu tego roku zachodzą zmiany w obszarze cenionych wartości. Wyniki badań pokazały, że większość kleryków realnie ocenia zmianę swojego systemu wartości. Co czwarty nie docenia zachodzących zmian wartościowania a co 5 ją przewartościowuje. Można więc potwierdzić hipotezę mówiącą o zmianach jakie zachodzą u alumnów w postrzeganiu wybranych wartości. Hipoteza 5 mówi, że w trakcie formacji podczas etapu propedeutycznego część alumnów doświadcza różnego rodzaju kryzysów. Wyniki badań rzeczywiście potwierdzają, że większość ankietowanych osób doświadczyła kryzysu w trakcie tego roku formacji, którym był kryzys powołania.

4. Źródła

Mówiąc o źródłach dysertacji, należy podkreślić dobre opanowanie przez Autora dużej bazy źródłowej, która ma charakter interdyscyplinarny. Oprócz bogatej literatury przedmiotu w pracy znajdujemy także dokumenty kościelne, dokumenty i wypowiedzi papieskie oraz literatura uzupełniająca.

5. Ocena formalna rozprawy

Od strony formalnej, pod względem języka, aparatu naukowego, przypisów, bibliografii, w rozprawie Jędrzeja Machalskiego nie znajdujemy niczego rażącego, co by szczególnie zasługiwało na krytykę recenzenta pracy doktorskiej. Język i tok myśli są poprawne. Rozprawa doktorska pt. „Kształtowanie się tożsamości osobowej i religijnej oraz wartościowania u kleryków na etapie propedeutycznym” jest dokumentem naukowym, który podlega ocenie zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Pewien niedosyt budzi zbyt mała liczba przebadanych osób (66). Szkoda, że Autor nie podał czy w badanych ośrodkach były prowadzone takie same wykłady i w jakiej liczbie. Gdy idzie o narzędzia badawcze Autor nie wspomina nic o parametrach naukowych tych narzędzi (tzn. o trafności i rzetelności). Dobrze byłoby również żeby Autor wspomniane narzędzia były dołączone jako aneks do pracy.

Wniosek końcowy

Mgr Jędrzej Machalski przedstawił do recenzji rozprawę doktorską, która w całości zasługuje na pozytywną ocenę. Podjęty problem jest poprany metodycznie i pod względem merytorycznym. Podniesione w recenzji wątpliwości a raczej uwagi mogą być przedmiotem dyskusji. Autor bez żadnych wątpliwości zrealizował postawiony sobie cel. Dlatego stwierdzam, że recenzowana rozprawa jest w pełni tego słowa znaczeniu dziełem naukowym i spełnia wymagania stawiane przez *Ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, dlatego stawiam wniosek do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu o kontynuowanie przewodu doktorskiego mgr Jędrzeja Machalskiego.

